

КОМАР В. Ю.

аспірант

Донецький державний університет управління, м. Маріуполь

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена визначенню стану, динаміки і тенденцій розвитку системи вищої державно-управлінської освіти. Надано характеристики основних напрямів і спеціальностей підготовки студентів державно-управлінських спеціальностей. Показано, що динаміка і тенденції розвитку цієї освітньої системи мають перманентний характер.

Ключові слова: державно-управлінська освіта, управлінська освіта, стан, динаміка, тенденції розвитку.

КОМАР В. Ю.

аспірант

Донецкий государственный университет управления, г. Мариуполь

СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ГОСУДАРСТВЕННО-УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена определению состояния, динамики и тенденций развития системы высшего государственно-управленческого образования. Предложены характеристики основных направлений и специальностей подготовки студентов государственно-управленческих специальностей. Показано, что динамика и тенденции развития этой образовательной системы имеют перманентный характер.

Ключевые слова: государственно-управленческое образование, управленческое образование, состояние, динамика, тенденции развития.

KOMAR V. Y.

graduate student

Donetsk State University of Management, Mariupol

STATE AND TENDENCIES OF DEVELOPMENT OF HIGHER STATE ADMINISTRATIVE EDUCATION

The article is devoted to the definition of the state, dynamics and development trends of the system of higher state-administrative education. Descriptions of basic directions and specialities of preparation of students of state-administrative specialties were offered. It is shown that dynamics and development trends of this education system have permanent character. The author made the analysis of the dynamics of development of the higher state-management education for the last 7 years and the analysis of tendencies of development of higher educational establishments, which prepare specialists in management and control.

Key words: state-administrative education, administrative education, state, dynamics, development trends.

Komar1@ua.fm

Постановка проблеми. В системі підготовки фахівців з вищою професійною освітою чільне місце займає система державно-управлінської освіти, яка спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в основних галузях народного господарства, різних сферах управління і органах державної влади. В цих умовах особливого значення набуває визначення стану, динаміки і тенденцій розвитку системи вищої державно-управлінської освіти в сучасних умовах глибинних змін в українському суспільстві і необхідності розвитку цієї освітньої сфери на інноваційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З метою забезпечення наукової достовірності одержаних результатів було використано такі джерела інформації: основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 і 2006/2007 навчальних років [1, 2], матеріали мережі Інтернет щодо діяльності вищих навчальних

закладів (ВНЗ) управлінського профілю, які здійснюють підготовку фахівців з менеджменту та управління [3–8], ВНЗ управлінського профілю, які здійснюють підготовку фахівців з державного управління [9–13].

Мета статті – визначення стану, динаміки і тенденцій розвитку вищої державно-управлінської освіти в сучасних умовах трансформаційних процесів в українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Система вищої державно-управлінської освіти передбачає підготовку фахівців за напрямками менеджмент і управління і державне управління, які утворюють комплекс державно-управлінських напрямів і спеціальностей підготовки. Причому студенти управлінських напрямів і спеціальностей підготовки в бюлетенях державної служби статистики України розподілені за декількома статистичними групами. Тому для правильного визначення їх загальної чисельності виникає необхідність поетапного проведення досліджень і відповідних розрахунків за трьома групами: 1) менеджмент і адміністрування; 2) державне управління; 3) специфічні категорії.

Підготовка студентів напрямку «Менеджмент і адміністрування» за кваліфікаційними рівнями, напрямками та спеціальностями підготовки надана в табл. 1 [1].

Таблиця 1

Підготовка студентів напрямку «Менеджмент і адміністрування» за кваліфікаційними рівнями та спеціальностями підготовки (на початок 2013–2014 навчального року)

Освітньо-кваліфікаційні рівні, напрями та спеціальності підготовки*	Чисельність студентів, чол.	З них приватні х, %	Кількість ВНЗ, од.	З них приватні х, %
1	2	4	5	7
<i>1. Менеджмент і адміністрування</i>	86722	58,8	563	27,5
<i>1.1. Молодший спеціаліст</i>	4914	57,0	46	32,6
<i>1.2. Бакалавр</i>	59074	57,8	194	29,4
<i>1.3. Спеціаліст</i>	11830	60,2	173	28,9
1.3.1. Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)	9955		162	
1.3.2. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності.	1729	59,3	57	33,3
1.3.3. Логістика	114	48,2	8	25,0
1.3.4. Менеджмент природоохоронної діяльності	25	52,0	2	-
1.3.5. Управління в сфері економічної конкуренції	7	28,6	1	
<i>1.4. Менеджмент і адміністрування, магістр</i>	10904	63,4	150	22,0
1.4.1. Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)	7157	32,5	139	21,9
1.4.2. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності	2733	62,9	63	23,8
1.4.3. Логістика	406	54,7	16	12,5
1.4.4. Менеджмент інноваційної діяльності	367	60,5	17	5,8
1.4.5. Управління в сфері економічної конкуренції	113	70,8	3	-
1.4.6. Менеджмент природоохоронної діяльності	69	59,4		-

* без урахування контингенту студентів напрямів підготовки «Державне управління і «Спеціальні категорії»

З табл. 1 видно, що загальна чисельність студентів, які навчаються за напрямом підготовки «Менеджмент і адміністрування», складає 86,7 тис. чол., з яких 58,% – особи

жіночої статі. Підготовку студентів проводять 563 ВНЗ, філій і факультетів, з яких 155 од. (27,5%) – заклади приватної форми власності. Найбільшу чисельність студентів складають студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» – 59 тис. чол. (68,1%), «спеціаліст» – 11,8 тис. чол. (13,6%), магістр – 10,9 тис. чол. (12,6%) і молодший спеціаліст – 4,9 тис. чол. (5,7%).

За освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» проводиться підготовка цієї категорії студентів за п'ятьма спеціальностями, з яких на долю спеціальності «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)» припадає 10 тис. чол. (84,2%), на інші чотири спеціальності припадає 1,9 тис. чол. (15,8%).

За освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» проводиться підготовка 10,9 тис. чол. цієї категорії студентів, які навчаються за шістьма спеціальностями.

Підготовка студентів напряму «Державне управління» за кваліфікаційним рівнем «магістр» надана в табл. 2 [1].

Таблиця 2

Підготовка студентів напряму «Державне управління» за кваліфікаційним рівнем «магістр» (на початок 2013–2014 навчального року)

Спеціальності підготовки	Чисельність студентів, чол.	З них жінки, %	Кількість ВНЗ, од.	З них приватні, %
<i>1.5. Державне управління, магістр</i>	3735	52,1	29	3,4
1.5.1. Державне управління	2116	57,6	4	-
1.5.2. Державна служба	1135	56,4	16	6,6
1.5.3. Державне управління у сфері освіти	296	39,9	3	-
1.5.4. Публічне адміністрування	69	52,2	3	-
1.5.5. Державне управління у сфері охорони здоров'я	67	46,3	1	-
1.5.6. Місцеве самоврядування	37	56,8	1	-
1.5.7. Електронне урядування	15	53,3	1	-

З табл. 2 видно, що загальна чисельність студентів, що навчаються за напрямом підготовки «Державне управління» складає 3735 чол., з яких 52,1% жіночої статі. Підготовку цієї категорії студентів проводять 29 ВНЗ, з яких лише один заклад приватної форми власності. Підготовка студентів проводиться виключно за кваліфікаційним рівнем «магістр» за сімома спеціальностями.

Підготовка студентів з напряму «Специфічні категорії» за кваліфікаційними рівнем «магістр» надана в табл. 3 [1].

З табл. 3 видно, що загальна чисельність студентів, які навчаються за напрямом підготовки «Специфічні категорії» складає 12688 чол., з яких 57,6% – особи жіночої статі. З загальної чисельності цієї категорії студентів 7411 чол. (58,4%) складають студенти управлінських спеціальностей, які навчаються за кваліфікаційним рівнем «магістр». Їх підготовку здійснює 171 ВНЗ, з яких 31 заклад (29%) приватної форми власності. З урахуванням зазначеного вище в табл. 4 надані відкореговані показники підготовки студентів державно-управлінських спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями [1].

З таблиці 4 видно, що підготовка цієї категорії студентів здійснюється за чотирма освітньо-кваліфікаційними рівнями, трьома напрямами і двадцятьма сімома управлінськими спеціальностями. В цілому на державно-управлінських спеціальностях навчається понад 100 тис. чол. (6,4% від загальної чисельності студентів), з них 96,9 тис. чол. (96,3 %) на 20 управлінських спеціальностях і лише 3,7 тис. чол. (3,7%) на семи спеціальностях з державного управління.

Таблиця 3

Підготовка студентів управлінських спеціальностей за напрямком «Специфічні категорії» кваліфікаційного рівня «магістр» (на початок 2013–2014 навчального року)

Напрями і спеціальності підготовки	Чисельність студентів, чол.	З них жінки, %	Кількість ВНЗ	З них приватні, %
<i>Напрями і спеціальності підготовки в групі «Специфічні категорії», всього</i>	12688	57,6	221	22,2
<i>1.6. Специфічні категорії, управлінські спеціальності, магістр</i>	7411	56,6	171	18,1
1.6.1. Адміністративний менеджмент	1632	60,6	33	18,1
1.6.2. Управління навчальним закладом (за типом)	1393	78,0	32	9,3
1.6.3. Управління проектами	1293	50,0	30	10,0
1.6.4. Бізнес-адміністрування	1227	48,8	28	38,7
1.6.5. Управління інноваційною діяльністю	891	47,6	20	15,0
1.6.6. Управління фінансово-економічною безпекою	864	49,1	26	11,5
1.6.7. Управління у сфері правопорядку	50	6,0	1	-
1.6.8. Управління соціальним закладом	31	67,7	-	-
1.6.9. Військово-соціальне управління	30	-	1	-

Таблиця 4

Підготовка студентів державно-управлінських спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями (на початок 2013/2014 навчального року)

Напрями і спеціальності підготовки	Всього			У т. ч. за освітньо-кваліфікаційними рівнями (%)			
	Кількість спеціальностей, од.	Чисельність студентів	%	Молодший спеціаліст	Бакалавр	Спеціаліст	Магістр
Державно-управлінські спеціальності	27	100677	100	8,5	66,1	13,2	12,2
Спеціальності з менеджменту та управління*	20	96942	96,3	8,9	68,9	13,8	8,4
Спеціальності державного управління	3	7	3,7	=	-	-	4,2

*з урахування контингенту студентів напряму підготовки «Спеціальні категорії»

В загальній структурі освітньо-кваліфікаційних рівнів 2/3 займає підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», 13% – спеціалісти і 12,2% – магістри. Причому, загальна чисельність студентів-магістрів – 10,9 тис. чол., з яких 3,7 тис. чол. (4,2%) навчаються за напрямом підготовки «Державне управління».

Важливе значення для аналізу стану розвитку державно-управлінської освіти має розподіл цієї категорії студентів за формами навчання, який наданий в табл. 5 [1].

З понад 100,7 тис. студентів державно-управлінських спеціальностей на денній формі навчається 45,5 тис. чол. (48,8%), на заочній формі – 47,5 тис. чол. (50,9%) і лише 250 чол. (0,3%) – на вечірній формі навчання.

Підготовка студентів державно-управлінських спеціальностей за формами навчання (на початок 2013/2014 навчального року)

Спеціальності	Усього		У т.ч. за формами навчання, %		
	Чисельність студентів, чол.	%	ден-на	вечір-ня	заоч-на
Державно-управлінські спеціальності, всього	100677	100	48,8	0,3	50,9
Спеціальності з менеджменту та управління	96942	96,3	50,1	0,1	49,8
Спеціальності з державного управління	3735	3,7	16,7	3,5	79,8

Слід зазначити, що 80% студентів напряму «Державне управління» навчаються без відриву від виробництва, що не дає можливості повною мірою реалізувати в процесі їх навчання наукову і виховну функції. З урахуванням важливості цього напряму в системі державотворення, такий стан справ не можна визнати задовільним.

В сучасних умовах важливого значення набуває аналіз динаміки розвитку вищої державно-управлінської освіти. Для цього в табл. 6 надано порівняння стану розвитку державно-управлінської освіти на початок 2006/2007 і 2013/2014 навчальних років [1].

Таблиця 6

Порівняння стану розвитку державно-управлінської освіти на початок 2006/2007 і 2013/2014 навчальних років

	2006/2007 рр.*			2013/2014 рр.**			2013/2014 до 2006/2007			
	Кількість спеціальностей, од.	Чисельність студентів, тис. чол.	%	Кількість спеціальностей, од.	Чисельність студентів, тис. чол.	%	Відхилення (+,-)			
							абсолютне		відносне %	
	Кількість спеціальностей, од.	Чисельність студентів, тис. чол.	%	Кількість спеціальностей, од.	Чисельність студентів, тис. чол.	%	Кількість спеціальностей, од.	Чисельність студентів, тис. чол.	Кількість спеціальностей, од.	Чисельність студентів, тис. чол.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Державно-управлінські спеціальності	12	205,9	100,0	27	100,6	100,0	+15	-105,3	225	-51,5
Спеціальності з менеджменту та управління	10	203,9	99,0	20	96,9	96,3	+10	-107,0	200	-47,5
Спеціальності з державного управління	2	2,0	1,0	7	3,7	3,7	+5	+1,7	350	+185

*Джерело: Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2006/07 навчального року : статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. – К., 2007. –160 с.

**Джерело: Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року : статистичний бюлетень / Державний служба статистики України. – К., 2014. – 161 с.

Аналіз даних таблиці 6 показує, що за 7 останніх років (2007–2013 рр.) відбулись суттєві зміни як в чисельності студентів управлінських спеціальностей, так і в кількості напрямів і спеціальностей підготовки цієї категорії студентів. Так, загальна чисельність студентів за проаналізований період зменшилась з 205,9 тис. чол. до 100,6 тис. чол., тобто на 105 тис. чол. (2,2 разу). Це відбулось за рахунок зменшення чисельності цієї категорії студентів в групі спеціальностей з менеджменту та управління, в групі спеціальностей з державного управління, цей показник, навпаки, зріс з 2,0 тис. чол. до 3,7 тис. чол., або в 1,85 разу.

Зміни відбулись також в кількості спеціальностей підготовки цієї категорії студентів. Так, в 2006 році загальна кількість спеціальностей складала 12 од., а в 2014 – 27 од., тобто збільшилась в 2,2 разу. Причому найбільше зростання цього показника відмічається в групі спеціальностей з державного управління, з 2 до 7 од., тобто у 3,5 разу.

Наведені вище порівняльні показники свідчать про неоднозначні тенденції розвитку системи вищої державно-управлінської освіти, які відбулись за останні 7 років.

Для аналізу тенденцій розвитку державно-управлінської освіти набуває неабиякої актуальності визначення показників, які характеризують ступінь виконання тринадцятьма провідними ВНЗ державно-управлінського профілю наданих ним відповідно до їх статусу управлінських функцій. Для цього була визначена доля ліцензованого обсягу студентів управлінських спеціальностей і кількості спеціальностей, за якими вони навчаються до відповідних загальних показників за кожним зазначеним ВНЗ управлінського профілю (табл. 7).

Як видно з таблиці 7 в групі провідних ВНЗ, які здійснюють підготовку фахівців з менеджменту та управління, лише частково виконують притаманні їм функції управління. Про це свідчить доля спеціальностей з управління до їх загальної кількості, яка коливається в межах від 50% у Донецькому державному університеті управління і Хмельницькому університеті управління та права до 10% у Київському університеті управління та підприємництва. Аналогічні показники відмічаються і за обсягом ліцензування студентів, які навчаються на спеціальностях з управління до їх загальної чисельності. Це свідчить про негативні тенденції щодо виконання управлінських функцій у цій групі ВНЗ управлінського профілю.

Також приходиться констатувати, що в цій групі ВНЗ у 2014 році відповідно до постанов Кабінету Міністрів України припинили свою діяльність два державних ВНЗ «Київський університет управління та підприємництва» і «Міжгалузева академія управління» м. Київ.

Як видно з табл. 7, в групі ВНЗ, які здійснюють підготовку фахівців з державного управління, зовсім інше становище. Так, за показниками кількості спеціальностей з державного управління і ліцензованого обсягу студентів до їх загальної кількості з п'яти ВНЗ, три заклади освіти мають 100% виконання управлінських функцій і у двох ВНЗ ці показники коливаються від 70 до 85%.

Високий ступінь виконання функції управління можна пояснити тим, що підготовку фахівців для державного управління здійснює налагоджена система ВНЗ у складі Національної академії державного управління (НАДУ) при Президентіві України і її чотирьох філій в містах Дніпропетровську, Львові, Одесі і Харкові.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки:

1. Система підготовки студентів державно-управлінських спеціальностей є розгалуженою мережею ВНЗ, філій та факультетів управлінського профілю, які складають основу державно-управлінської освіти. Вони здійснюють підготовку понад 100 тис. чол. цієї категорії студентів (біля 6% їх загальної чисельності), за двома напрямками і 27 управлінськими спеціальностями і є важливою складовою частиною системи вищої професійної освіти України.

2. Аналіз динаміки розвитку вищої державно-управлінської освіти за останні 7 років свідчить, з одного боку, про суттєве зменшення чисельності студентів управлінських

спеціальностей, а з іншого – суттєве збільшення кількості напрямів і спеціальностей підготовки цієї категорії студентів.

Таблиця 7

Виконання управлінських функцій ВНЗ державно-управлінського профілю

ВНЗ управлінського профілю	Кількість спеціальностей підготовки, од.			Ліцензований обсяг студентів, чол.			Рівень акредитації	Форма власності
	Всього	з них з управління	%	Всього	з них з управлінських спеціальностей	%		
<i>ВНЗ управлінського профілю, які здійснюють підготовку фахівців з менеджменту та управління</i>								
Донецький державний університет управління	31	15	48,4	2730	1353	49,6	IV	Державна
Кмельницький університет управління та права	8	4	50,0	870	420	48,3	IV	Комунальна
Академія муніципального управління, м. Київ	21	8	38,1	2030	730	36,0	IV	Державна
Університет менеджменту освіти, м. Київ	15	4	26,7	1140	230	20,2	IV	Державна
Київський університет управління та підприємництва	10	1	10,0	1765	240	13,6	IV	Державна
Міжгалузева академія управління, м. Київ	6	2	33,3	700	220	31,4	III	Державна
Національна академія державного управління при Президенті України НАДУ м Київ	11	11	100	2270	2270	100	IV	Державна
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України ДРІНАДУ	7	7	100	615	615	100	IV	Державна
Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України ЛРІНАДУ	8	6	75,0	670	570	85,1	IV	Державна
Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України ОРІНАДУ	4	4	100	580	580	100	IV	Державна
Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України ХарРІНАДУ	10	7	70,0	1240	1000	80,6	IV	Державна

3. Аналіз тенденцій розвитку ВНЗ управлінського профілю, які здійснюють підготовку фахівців з менеджменту та управління показує, що вони лише частково виконують притаманні їм функції управління. ВНЗ, які здійснюють підготовку фахівців з державного управління, навпаки, характеризуються високим рівнем виконання управлінських функцій.

Список використаних джерел

1. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року : статистичний бюлетень / Державний служба статистики України. – К., 2014. – 161 с.

2. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2006/07 навчального року : статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. – К., 2007. – 160 с.
  3. Сайт Донецького державного університету управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dsum.edu.ua
  4. Сайт Хмельницького університету управління та права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.univ.km.ua
  5. Сайт Академії муніципального управління, м. Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://amu.edu.ua/>
  6. Сайт Університету менеджменту освіти, м. Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.umo.edu.ua
  7. Сайт Київського університету управління та підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : kuup-dvnz.com.ua
  8. Сайт Міжгалузевої академії управління, м Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.miu.edu.ua
  9. Сайт Національної академії державного управління при Президентіві України, м Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.academy.gov.ua
  10. Сайт Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dridu.dp.ua
  11. Сайт Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lvivacademy.com/>
  12. Сайт Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oridu.odessa.ua
  13. Сайт Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при президентіві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>
-